

« zurück blättern vor »

SZPIC I subst. m. (f.), ab 1414; auch *stpica*, *szpica*, *špic*, *špica*. **1**) 'vorgeschobene militärische Abteilung, Front eines Heeres, Kampfordnung; Unterabteilung einer Armee, die die Marschkolonnen sichert' – 'czoło wojska, szyk bojowy; pododdział wojska ubezpieczający kolumny w marszu': 1413–1414 JA XIV 503, STP *Na spyczy in acie*. o 1522 OpecŻyw 182v, SPXVI *Strafliwa iako huffow fspitza*. o 1566 HistRzym 130v, SPXVI *gdyż sie iuż miał potykác / poſtáwił ſyny ſwe ná ſzpicy między ſławnieyſzemi Rycerzmi*. o (†1868) o.J. Gaj.z Błoc.Pam. I 238, DOR *Wyſtałem po kilku żołnierzy dla patrolowania po ſkrzydłach, a ſzpicie o kilkadzieſiát kroków przodem*. o (1946) 1948 Żukr.Kraj. 13, DOR *Placówka naſza, ukryta koło krzyża w brzezynie, zatrzymała ſzpicę niemiecką*. – STP, SPXVI, L, SWIL, SW, DOR (wojsk.). **2**) 'oberes Ende eines Gebäudes' – 'szczyt budynku': 1429 MMAe XVIII nr 494, STP *Cum... plebanus... conveniſſet dictum W. <carpentarium> ad reformandum et faciendum terminum al. spycza in ecclesia*. o (1655) 1701 Tward.Pas. 110, L *Wieże w niebo przeſwieťnemi wdzieraiać ſię ſzpicami*. o [LBel.] 1791–1792 Przyb. Milit. 91, L *Stolica ozdobna w obelſzki i wieżowe ſzpicie*. – STP, CN, TR, L, SWIL, SW. **3**) 'angespitzter Stock zum Treiben des Viehs' – 'ostro zakończony kij używany do popędzania bydła': [hapax] ca.1470 MamLub 66, STP *Vsque ad ſtimulum aſz do ſtpycze aut oſtną*. – nur STP. **4**) 'Radspeiche' – 'szprycha': 1471 MamKal 81, STP *Spiczie rady*. o 1528 Mymer¹ 15v, SPXVI *Radius. Spech. ſzpica kołowa*. o [LBel.] 1638 Otw.Ow. 90, L *Na iednym mieyſcu złamana oś leży; w tey ſtronie ſpice ſię z koł porozmiatywały, W tey tylko znaki wozu zbitego zoſtały*. – STP, SPXVI, MAĆZ, CN, TR, L, SWIL. **5**) 'scharfes Ende, Gipfel, Höhe; auch übertr.' – 'ostre zakończenie, ostrze, czubek, iglica, wierzchołek; też przen.': 1511 MetrKor 26/62v, SPXVI *aby przy ſzobie myeły [...] ſthpicze deky noza*. o 1528 Murm 28, SPXVI *Pinna. ein zin Spycá*. o 1560 KrowObr 179v, SPXVI *kiedy [szatan] Syná Bożego ná nawiſſſzey ſpicy koſcielney poſtáwił*. o (1575) 1766 Kosz.Cyc. 227, L *O ſwięta wiaro, ciebie wſzyscy wielbią, i wyſoko na ſpicach ſtawiaiać*. o (1595) 1598 KlonFlis G2, SPXVI *wźrzyſz nád gorámi ſpice / Z wyſokich wież złote mákowice*. o 1774 Jak.Baj. 51, L *Byk z bykiem na rogów ſzpicę Biorą ſię o iałowicę*. o (1886) 1949–1951 Sienk. Pot. V 134, DOR *Czasem błysnął proporzec i zapadł w dymy, czasem złota ſzpica chorągwi pułkowej*. o 1917 Sier.Ocean 35, DOR *Proſzę nie zatem, iżbyſ ſię znajdował jutro rano o godzinie ſzóſtej na piaszczysteſz ſzpicy południowej zatoki z czterema ſwoimi ludźmi*. o 1952 Past.Komuna 88, DOR *Mówiać to, ogládał ſzpic ſwego buta*. – SPXVI, TR, L, SWIL, SW, DOR. **6**) 'Ende' – 'koniec': 1562 RejFig Dd, SPXVI *Siedział dáleko miſy / oni bliżey*

fiedli. [...] Temu prawie ná szpicicy nic sie nie dostało. o [LBel.] †1894
Słotw., Sw *Poczta idzie gęsim marszem, to jest konie idą szpicem.* – SPXVI,
Sw. **7)** ‘Pol’ – ‘biegun’: [einzQu.] 1564 Mańcz 486d, SPXVI *Vertices coeli
quos Graeci Polos dicunt, Hak / szpicá wieršchołek niebieski.* – SPXVI,
MA CZ, L, Sw. **8)** ‘spitz zulaufendes Schiffsheck’ – ‘ostro zakończona rufa
kadłuba statku’: DOR (żegl.). ◊ **Var:** *stpica* subst. f., Mitte 15. Jh. R XXIV
359, STP o [LBel.] 16. Jh. Tuch., Sw – STP, SPXVI, Sw (stp.); *szpic* subst.
m. – SWIL, Sw, DOR; *szpica* subst. f., ca. 1420 R XXIV 84, STP – STP,
SPXVI, MA CZ, CN, TR, L, SWIL, Sw, DOR; *špic* subst. m. – SWIL, Sw;
špica subst. f., 1413–1414 JA XIV 503, STP o [LBel.] 1638 Otw.Ow. 90, L –
SPXVI, MA CZ, L, SWIL, Sw. ◊ **Etym:** **1)** mhd. *spitze* subst. f., ‘spitzes
Ende eines Dinges; keilförmige Schlachtordnung’, LEX, nur für Inh. 1, 5. **2)**
nhd. *Spitz* subst. m., ‘spitzes Ende, spitzer Gegenstand; vorderer Teil eines
Heeres; oberes Ende eines Gebäudes’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 3, 5. **3)** nhd.
Spitze subst. f., ‘Gegenstand mit scharfem, stechenden Ende; scharfes,
stechendes Ende; vorderes Ende eines Zuges; keilförmige Anordnung eines
Heeres; oberer Teil eines Gebäudes’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 3, 5, 6. ◊ **Der:**
szpicnik subst. m., ‘Standartenträger’, [hapax] Mitte 15. Jh. Zab 524, STP,
nur für Inh. 1; *špiczasty* adj., 1542 Cresc. 126, L o 16. Jh. SPXVI, zuerst geb.
L, nur für Inh. 5; *szpiczak* subst. m., ‘einjähriger Hirsch; Halbwüchsiger’,
1564 SienLek 93v, SPXVI, zuerst geb. MA CZ, nur für Inh. 5; *špiczaty* adj.,
[hapax] 1638 Otw.Ow. 146, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 5; *špiczak* subst.
m., ‘Halbwüchsiger’, zuerst geb. L; *szpicować* v. imp., zuerst geb. SWIL, nur
für Inh. 5; *szpicak* subst. m., ‘langes, spitz zulaufendes Boot’, zuerst geb.
Sw, nur für Inh. 8; *szpicak* subst. m., ‘spitzer Meißel’, zuerst geb. Sw, nur
für Inh. 5; *szpicak* subst. m., ‘einjähriger Hirsch’, 1958 Kuchar.Deresz 75,
DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 5.

« zurück blättern vor »